

ΠΟΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ;

Ο γάλλος στοχαστής Ετιέν Μπαλιμπάρ μιλά για τον ευρωσκεπτικισμό, την ανανέωση της δημοκρατίας, τις έννοιες του «αντιλαϊκισμού» και της «ισοελευθερίας»

«Οι “ευρωπαϊκοί θεσμοί” επιδιώκουν να συνθλιψουν την κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ»

Συνέντευξη στον Γρηγόρη Μπέκο

«Η νέα ελληνική κυβέρνηση βρίσκεται σε μια άκρως δύσκολη θέση, επειδή βρίσκεται αντιμέτωπη με τεράστια οικονομικά συμφέροντα και συγκεντρωτικές εξουσίες, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο» είπε στο «Βήμα» ο γάλλος φιλόσοφος Ετιέν Μπαλιμπάρ λίγο προτού επισκεφθεί την Αθήνα. «Είναι σαφές ότι, από τη στιγμή που ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις για μια νέα συμφωνία “διάσωσης” της χώρας, οι “ευ-

ρωπαϊκοί θεσμοί” δεν επιζητούν έναν ουσιαστικό διάλογο για το πώς μπορούν να βοηθήσουν την Ελλάδα να ξεπεράσει τα τρέχοντα προβλήματά της, αλλά αυτό που επιδιώκουν είναι να συνθλιψουν την κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ (αναγκάζοντάς τη να υποχωρήσει, να εγκαταλείψει το πρόγραμμά της). Δεν αναγνωρίζουν, αφενός, τα δικά τους λάθη (μέσω της τρόικας) που απέβησαν καταστροφικά τα τελευταία πέντε χρόνια (αυξάνοντας παράλληλα το δημόσιο χρέος) και, αφετέρου, επιχειρούν να προειδοποιήσουν τους άλλους λαούς (πριν από τις εκλογές στην Ισπανία) ότι δεν υπάρχει εναλλακτική πολιτική από την εφαρμοζόμενη» ανέφερε ο 73χρονος στοχαστής, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Paris X-Nanterre και καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας,

που έχει αφιερωθεί στην ανανέωση του μαρξισμού και των κοινωνικών επιστημών (από τη δεκαετία του 1960 ακόμη, στο πλευρό του Λουί Αλτουσέρ). «Η στάση τους μπορεί να αποβεί μοιραία για την ίδια την Ευρώπη αλλά στην ουσία το βασικό τους κίνητρο είναι πολιτικό. Διότι ακόμη και αν υποπευθούμε βάσιμα ότι δεν υπάρχει μια απολύτως ενιαία γραμμή στην Ευρωπαϊκή Ένωση μεταξύ των κυβερνήσεων, βλέπουμε τη θλιβερή αδυναμία ή και απροθυμία ορισμένων να συγκρουστούν με την επικρατούσα αντίληψη. Αυτό ισχύει για τα πάλοι ποτέ σοσιαλδημοκρατικά κόμματα στην Ευρώπη (και ασφαλώς για το γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα υπό τους Φρανσουά Ολάντ και Μανουέλ Βαλς). Αν η ελληνική κυβέρνηση κατατροπωθεί, θα φέρουν μεγάλη ευθύνη»

συνέχισε ο Ετιέν Μπαλιμπάρ. «Η γερμανική κυβέρνηση, η εκ των πραγμάτων ηγεμονεύουσα δύναμη στη σημερινή δομή εξουσίας που κυβερνά την Ευρώπη, επιβάλλει μια ολέθρια πολιτική, αναμειγνύοντας ιδεολογία και συμφέρον – το συμφέρον της Γερμανίας ως παγκόσμιας οικονομικής παίκτριας στην παρούσα φάση. Ωστόσο πρέπει να είμαστε προσεκτικοί: ο αντιγερμανισμός, ως μια αδιαφοροποίητη έκφραση εχθρικής απέναντι σε έναν ολόκληρο λαό, συνιστά έναν ακόμη κίνδυνο για τη σημερινή Ευρώπη. Μεγάλα κομμάτια του γερμανικού πληθυσμού πλήττονται επίσης από την κρίση, ακόμη κι αν αυτό δεν συμβαίνει στην έκταση και με τη σφοδρότητα που συμβαίνει στην Ελλάδα» υπογράμμισε ο ίδιος.

Συνέχεια στη σελίδα 2

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΕΤΙΕΝ ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ

ΝΕΕΣ ΕΠΟΧΕΣ

Πανευρωπαϊκή συγκέντρωση διαμαρτυρίας στα εγκαίνια του νέου κτιρίου της ΕΚΤ στη Φρανκφούρτη, στις 8 Μαρτίου 2015

«Η Ευρώπη πρέπει να αναδημιουργηθεί»

Συνέντευξη από την πρώτη σελίδα

■ Ερχεστε αυτή τη φορά στην Ελλάδα, κύριε Μπαλιμπάρ, προκειμένου να μιλήσετε για τον λαϊκισμό και τον αντιλαϊκισμό. Ο λαϊκισμός είναι μια έννοια αρνητικά φορτισμένη, για πολλούς συγκρούεται ευθέως με τη δημοκρατία. Ο αντιλαϊκισμός τι είναι;

«Το 2010 σε ένα δοκίμιο όπου μεταξύ άλλων εξέφραζα ανοιχτά και την αλληλεγγύη μου προς τον ελληνικό λαό που άρχισε να αντιστέκεται στις πολιτικές λιτότητας της τρόικας, μιλούσα για την αναγκαιότητα ενός «ευρωπαϊκού λαϊκισμού». Αργότερα κατάλαβα ότι αυτό δημιούργησε πολλές αχρείαστες αμφισημίες και παρεξηγήσεις, και έτσι διόρθωσα τον εαυτό μου κάνοντας λόγο για έναν «ευρωπαϊκό αντιλαϊκισμό». Ο λαϊκισμός, ξέρετε, είναι μια εξαιρετικά άστατη έννοια και οι χρήσεις της είναι άκρως αντιφατικές. Μόνο στο πλαίσιο ανάλυσης της σύγχρονης αριστερής και δημοκρατικής σκέψης προσδίδεται στον λαϊκισμό ένα θετικό περιεχόμενο: στο έργο λ.χ. του διάσημου αργεντινού πολιτικού φιλοσόφου, Ερνέστο Λακλάου, ή στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου η κριτική ενάντια στη χρηματοοικονομική απορρύθμιση και στην αυξανόμενη κοινωνική ανισότητα χαρακτηρίζεται «λαϊκιστική», με την έννοια ότι ενδιαφέρεται για το συμφέρον των πολλών, της πλειοψηφίας. Οι «κακοί» συνειρμοί που προκαλεί ο όρος λαϊκισμός σήμερα προέρχονται από μια μερίδα πολιτειολόγων και πολιτικών που θέλουν να συγχωνεύσουν εντελώς διαφορετικές μεταξύ τους κριτικές και ισχυρίζονται ότι η ριζοσπαστική Αριστερά και η εθνικιστική Ακροδεξιά (ή ο νεοναζισμός) είναι το ίδιο πράγμα, απειλώντας εξίσου τη δημοκρατία».

■ Ας συμφωνήσουμε λοιπόν ότι ο αντιλαϊκισμός είναι ένας λαϊκισμός θετικά φορτισμένος. Πώς μπορεί αυτός να διορθώσει τις προβληματικές όψεις της σύγχρονης δημοκρατίας;

«Τα κοινοβουλευτικά καθεστώτα στις χώρες μας, δεν ήταν ποτέ αφεγάδια ούτε τέλεια. Ανέκαθεν έμοιαζαν με ολιγαρχίες, ανεκτικές ωστόσο προς τις μάζες με πολλούς τρόπους. Αυτό που παρατηρούμε σήμερα, με την κυριαρχία της νεοφιλελεύθερης οικονομικής πο-

λιτικής και της λεγόμενης «διακυβέρνησης», είναι μια δραματική διαδικασία «αποδημοκρατικοποίησης», βλέπουμε την απόσπαση της αληθινής εξουσίας από τους αντιπροσωπευτικούς θεσμούς και τη μεταφορά της προς τεχνοκρατικά σώματα (εθνικά ή υπερεθνικά), αλλά και τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζει πλέον η δύναμη του χρήματος ακόμη και στην καθημερινή πολιτική πρακτική (εκλογές, μέσα ενημέρωσης κ.ά.) Ασφαλώς η διαφθορά των πολιτικών ελίτ συνιστά αναπόσπαστο μέρος αυτής της διαδικασίας. Παρατηρούμε επίσης μια ενστακοποίηση των μηχανισμών επιτήρησης των πολιτών και των εργαζομένων και έναν αυξανόμενο ψυχολογισμό ο οποίος έχει εισχωρήσει στον πολιτικό διάλογο και ονοματίζει «εξωφρενικές» ή «ανώμαλες» απόψεις και συμπεριφορές. Υπό αυτές τις συνθήκες, η «δημοκρατία» όχι μόνο περιορίζεται αλλά βρίσκεται σε ηθικό κίνδυνο, όσο κι αν ο όρος «δημοκρατία» προστατεύεται, υποτίθεται, από τη φετιχιστική διαφήμισή του».

■ Επομένως με ποιους τρόπους μπορεί να καταστεί ευεργετικός για τη δημοκρατία ο αντιλαϊκισμός;

«Κοιτάξτε, η δημοκρατία δεν θα ξεπεράσει την κρίση της αν δεν ανανεωθεί και δεν επινοηθεί εκ νέου, κάτι που πρέπει να έχει πρακτικά και λειτουργικά αποτελέσματα. Αυτό είναι το πρόταγμα για τους ευρωπαϊκούς λαούς και τους πιο ενεργούς πολίτες τους. Πρέπει να ξεκινήσει, θα έλεγα, ένας νέος «εκδημοκρατισμός της δημοκρατίας», ο οποίος όμως πρέπει να ακολουθήσει ποικίλες και σύνθετες κατευθύνσεις επειδή ακριβώς πρέπει να ικανοποιήσει ετερόκλητες απαιτήσεις. Πιο συγκεκριμένα, είναι αναγκαίο να δημιουργήσουμε (αν δεν μπορούμε να επιδιορθώσουμε τους ήδη υπαρκτούς) θεσμούς συμμετοχής στη δημόσια ζωή προς όφελος των μαζών και να δημιουργήσουμε χώρο για την ελεύθερη έκφρασή τους. Ταυτόχρονα τα αντιπροσωπευτικά σώματα πρέπει να αναδιοργανωθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι απρόσβλητα από την αδιαφανή επικυριαρχία του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου και γενικότερα να αποκατασταθεί η δυνατότητα του ελέγχου των πολιτών πάνω σε αυτό, κάτι που σήμερα έχουν απολέσει. Το κλειδί για όλα αυτά είναι, νομίζω,

η αναβίωση ενός πνεύματος αντίστασης και η αποδοχή της ιδέας της σύγκρουσης, υπό διαφορετικές μορφές μέσα στην κοινωνία. Αυτό βεβαίως είναι επίφοβο: οι πολίτες αλλά και οι ηγεσίες τους πρέπει να επιδείξουν ισορροπημένη σύνεση ώστε η ουσιαστική σύγκρουση να αναπτυχθεί μέσα στα όρια που επιβάλλει η κοινωνική ειρήνη. Δεν λέω ότι ο όρος «αντιλαϊκισμός» δύναται να ενσωματώσει όλες αυτές τις αντιθετικές προϋποθέσεις, αλλά μπορεί σίγουρα να εξηγητήσει τους λαούς, σε ορισμένα μέρη και υπό συγκεκριμένες συνθήκες, ως ένας όρος που εμπερικλείει την κριτική προς την πολιτική διαφθορά αλλά και την απαίτηση για περισσότερο έλεγχο και ενεργητική συμμετοχή από την πλευρά των πολιτών».

■ Τα τελευταία χρόνια έχουν ενταθεί οι παρεμβάσεις σας για την Ευρώπη. Μπορεί να υπάρξει, κατά τη γνώμη σας, ένας θετικά φορτισμένος ευρωσκεπτικισμός;

«Ο ευρωσκεπτικισμός δεν καταλήγει ποτέ να έχει μια θετική σημασία, επειδή ακριβώς το μοναδικό, ρεαλιστικό και βιώσιμο, μέλλον για τους ευρωπαϊκούς λαούς στον σημερινό παγκοσμιοποιημένο κόσμο είναι σε κάθε περίπτωση μια ευρωπαϊκή δομή με ομοσπονδιακό ή ημιμοσπονδιακό χαρακτήρα, που θα σέβεται πάντοτε την ιστορία και τη σχετική αυτονομία κάθε κράτους-μέλους. Επιπροσθέτως, η περαιτέρω ενίσχυση ενός ανεξέλεγκτου ανταγωνισμού μεταξύ των ευρωπαϊκών εθνών, στο πλαίσιο ενός ευρύτερου οικονομικού ανταγωνισμού με τις υπόλοιπες παγκόσμιες υπερδυνάμεις (Ηνωμένες Πολιτείες, Ρωσία, Κίνα κ.ά.), μπορεί να αποδειχθεί απολύτως καταστρεπτική για την κάθε ευρωπαϊκή χώρα ξεχωριστά. Και, σε τελική ανάλυση, είναι τόσο μεγάλος ο βαθμός της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής αλληλεξάρτησης πλέον που ενδέχεται να υποστούν ανεπανόρθωτα πλήγματα τα ίδια τα ευρωπαϊκά έθνη. Τούτων δοθέντων, ο εναλλακτικός συλλογικός δρόμος δεν είναι η διατήρηση του σημερινού status quo στην Ευρώπη, που βασίζεται στο νεοφιλελεύθερο δόγμα το οποίο έχει εμπειδωθεί στις συνθήκες λειτουργίας της, ούτε η διατήρηση μιας δομής εξουσίας που έχει δημιουργήσει εκ νέου έναν διαχωρισμό στην ήπειρο, με ζώνες άνισης ανάπτυξης αλλά

και φαινόμενα μιας νέας «εσωτερικής» αποικιοκρατίας. Αν η Ευρώπη δεν αναδημιουργηθεί πάνω σε νέα θεμέλια, πέραν του ευρωσκεπτικισμού που θα πολλαπλασιαστεί, θα αναβιώσει ένας επιθετικός και μολυσματικός εθνικισμός, όπως αυτός εκφράζεται λ.χ. από το Εθνικό Μέτωπο της Μαρίν Λεπέν».

■ Αναρωπιέμαι αν ο όρος «ανισότητα» μπορεί να μετουσωθεί σε πολιτικό πρόταγμα, ιδεολογία και πρακτικό, για τη σύγχρονη Αριστερά. Εχω στο μυαλό μου και έναν δικό σας νεολογισμό, την «σοσελευθερία» (égalitéliberté).

«Με πολλούς τρόπους μπορούμε να περιγράψουμε και να «μετρήσουμε» την ανισότητα. Είναι, θεωρώ, μια ευρεία έννοια που μπορεί να συμπεριλάβει όχι μόνο τα άμεσα εισοδήματα αλλά και την άνιση πρόσβαση στην εξουσία και στους πόρους, την άνιση αναγνώριση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ανθρώπων. Αν ο όρος «ανισότητα» γίνει αναληπτός υπό αυτήν την ευρεία έννοια, τότε ξεπερνά αυτό που ο Πικετί και άλλοι νομίζω απ' αυτόν έχουν περιγράψει ως πρωτοφανή άνοδο των οικονομικών ανισοτήτων, και ξεπερνά ασφαλώς μια συμβατική μαρξιστική ανάλυση περί «τάξεων». Επομένως μπορεί, νομίζω, να εξηγητήσει τον αριστερό πολιτικό λόγο και να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των μεγαλύτερων αδικιών που διαπερνούν τις κοινωνίες μας. Αυτό βέβαια είναι δύσκολο επειδή τα ανθρώπινα όντα, παρά το γεγονός ότι γενικώς αναδρούν στην αδικία, δεν ρέπουν ανεπιφύλακτα προς την ισότητα. Το πρόβλημα όμως (πολιτικό και ηθικό) ανακύπτει (όπως δείχνει η Ιστορία) από τη μονομερή προσηλωση σε κάποια ελευθερία, ή ορισμένες ελευθερίες, κάτι που μπορεί να έχει αρνητική έκβαση. Γι' αυτό εισήγαγα τον όρο «ισοελευθερία» πριν από μερικά χρόνια, για να συνυψάνω μια μακρά παράδοση εξεγέρσεων και δημοκρατικών κινημάτων με μια ρυθμιστική ιδέα που πρότεινα, όπου οι (πολιτικές και κοινωνικές) εντάσεις δεν καταπνίγονται, όπου συνυπάρχουν (και έχουν σημασία όλες) οι αντίρροπες δυνάμεις. Δεν προσπάθησα να επινοήσω κάτι ριζοσπαστικά καινούργιο, αλλά να αναζωογονήσω με πρακτικούς όρους μια πολιτική ατζέντα που συμπίπτει με ό,τι για μένα σημαίνει το «είμαι Αριστερός»».

Αν η Ευρώπη δεν αναδημιουργηθεί πάνω σε νέα θεμέλια, πέραν του ευρωσκεπτικισμού που θα πολλαπλασιαστεί, θα αναβιώσει ένας επιθετικός και μολυσματικός εθνικισμός

Etienne Balibar & Γιάννης Σταυρακάκης, **Διάλεξη / συζήτηση:** Από τον λαϊκισμό στον αντιλαϊκισμό: Ιστορία και στρατηγική, Γαλλικό Ινστιτούτο Ελλάδος (Σίνα 31, Αθήνα), Τρίτη 5 Μαΐου (ώρα 7:30 μ.μ.). Είσοδος ελεύθερη, ταυτόχρονη μετάφραση.